

GASETA DE LES ARTS

1.er FEBRER 1925

DIRECTOR: JOAQUIM FOLCH I TORRES

Any II. — Núm. 18

Arcadi Mas i Fondevila

El pintor Mas i Fondevila té oberta, a les Sales d'«El Camarín», una exposició de les seves darreres obres. Informats amb retard de la celebració d'aquesta exposició, i impossibilitats en el nostre número vinent de destinar a aquesta actualitat artística l'espai que voldríem (per anar dedicada tota la il·lustració del referit número a la reproducció d'una importantíssima obra de la pintura trescentista catalana, descoberta de poc), no volem deixar de fer en aquest moment el nostre homenatge a l'eminent artista n'Arcadi Mas i Fondevila, qui, després d'una vida de treball llarga i gloriosa, ens ve a oferir encara els seus fruits d'amor a l'art de la pintura.

I el millor homenatge que en aquesta hora hem cregut que podríem fer al mestre, és el de reproduir en el frontal de la nostra GASETA una de les seves més belles obres de joventut, que conserva amb honor el Museu de Belles Arts de Barcelona; una d'aquelles obres on es demostra que a través les modalitats diverses que el temps i les modes donen a la pintura, el que és bo manté les seves valors per damunt els canviaments d'aquests factors, que massa sovint enlluernen els nostres ulls i ens fan passar desapercebuda la veritable valor d'art que hi ha en les obres «passades de moda».

En Mas i Fondevila, esperit inquiet i sensible, com pocs, ha sentit aquesta pressió dels corrents, i el seu art s'ha renovat fins a deure-li a ell els primers lluminismes de la nostra pintura, a les darreries del segle XIX. Fresca la seva paleta i plena de sinceritat, el nom del mestre ha passat entre dues generacions renovadores, essent arreu respectat i estimat. L'italianisme dels seus primers temps de pensionat a Roma canvià d'arribada a la nostra terra per l'humanisme realista que s'iniciava, i en venir de França l'envestida del «plenairisme», en Mas i Fondevila fou dels qui, dotat d'un profund coneixement del seu ofici, envestí les dificultats de cara a la naturalesa, i copsà amb un evident i innegable do la lluminositat del nostre paisatge.

L'obra d'en Mas i Fondevila, estimada avui pels seus contemporanis, ho serà en l'avenir. Es per això que la GASETA DE LES ARTS en aquesta hora que la testa del mestre, tota irradiant de simpatia, és aureolada de la glòria dels anys d'activitat i d'esforç que l'emblanquieren, vol avançar-se a aquell avenir que recollirà i estudiarà les seves obres, reproduint una de les produccions cabdals de joventut de l'il·lustre artista, la importància de l'obra del qual en la renovació de la pintura catalana vuitcentista millor del que podríem fer-la nosaltres, la va fer aquell il·lustre crític d'art que es deia Raimond Casellas, en els seus escrits. D'ella però en la serie d'estudis que ens proposem dedicar als nostres pintors, la GASETA DE LES ARTS tindrà ocasió de parlar-ne pròximament.

A. MAS I FONDEVILA. — «Músic de carrer». — Obra de pensionat a Roma. Museu de Belles Arts de Barcelona.

L'Associació Artística i Literària de Catalunya a can Parés

Aquesta és la XXIV.^a exposició col·lectiva que celebra a Barcelona l'Associació Artística i Literària de Catalunya. El fet d'haver celebrat vint-i-quatre exposicions col·lectives ens ofereix un cas poc comú a la nostra terra, on, en qüestions d'organització artística, com en moltes altres coses, és un fer i desfer constant.

Cal dir que, en algun aspecte, el caràcter de les exposicions de l'Artística i Literària no ha canviat gaire d'ençà que les va iniciar. Són tothora les seves exposicions tranquils, quietes, de gent que té el camí afressat i va pintant lliure d'inquietuds i febres, cadascú segons el seu temperament, cadascú segons el seu estil, cadascú segons la seva manera. Ara mateix, l'Exposició de l'Agrupació d'Artistes Catalans a can Dalmau, de la qual parlàrem en el nostre número passat, oferia

un contrast amb la de l'Artística i Literària, que si retreiem és perquè ajuda a fixar el caràcter d'aquesta corporació artística. Allí hi ha la gent jove, inquieta, perseguint amb barboteigs a estones lluminosos, l'alcanc de la bellesa a través de noves directrius de l'esperit, sovint infressades. Aquí, gent que camina tranquil·lament, pel camí pla i obert que mena a coses ja aconseguides, a emocions ja dites, a repeticions, que per aquest sol fet no exclouen l'existència de les valors artístiques. No és qüestió de valors ço que d'aquest contrast es dedueix. No volem dir aquí ni que aquells inquiets pintin millor que aquests pacífics, ni que la valor de l'art estigui en la major o la menor inquietud de l'artista; res d'això. Són dos caràcters que volíem comparar, per a fixar bé quina és la tònica general d'aquesta exposició que comentem.

Perquè cal dir que si la tònica de les Exposicions de l'Artística i Literària ha sigut sempre la mateixa, l'art no ho ha sigut pas. En fundar-se, s'aplegaren en ella els consagrats. Les aportacions noves que l'art de Catalunya deu a en Russinyol i a en Casas, feien forrolla en aquells dies. Alguna cosa anava a canviar en els normals aspectes de la nostra pintura, i al costat de les inquietuds naixents que removien tota la generació dels joves d'aleshores, el bloc dels pintors de l'Artística i Literària donava anyalment un espectacle que afirmava l'existència d'unes normes artístiques més velles, que apareixien a molts com un puntal sòlid, en mig de la maror novella; aquell puntal sòlid, que semblaven demanar les paraules d'aquell mestre de Llotja venerable, que exclamava davant d'una de les primeres exposicions d'en Picasso: «Estos modernistas, si los dejásemos hacer!...»

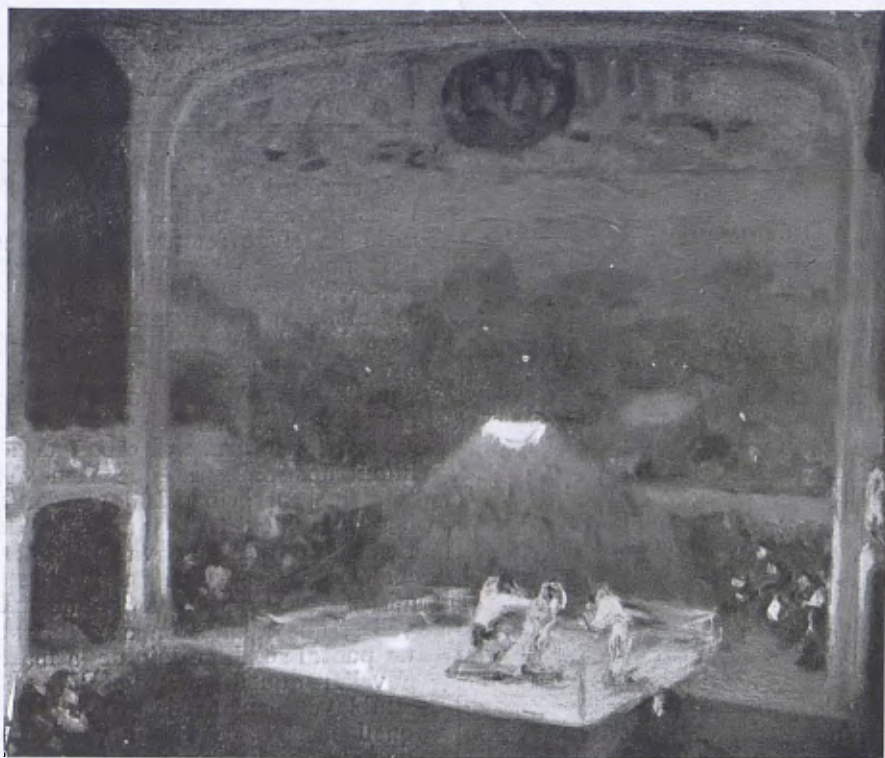
La presència d'aquell art, però, no evità que els «modernistes» fessin, i tant varen fer, que del que feren, el propi aspecte de les exposicions de l'Artística i Literària en va sortir canviat. Ben aviat, la gent més jove de l'Associació es sentí empesa i moguda per les noves orientacions, i si en Modest Urgell presidia la sala, rebec i tossut, amb un cementiri que es titulava «Lo de siempre», altres afluiaven, més sensibles o menys forts potser, i en la seva pintura s'hi sentia, en més o en menys, l'entonació «modernista», com si un aiguabarreig de les dues corrents produís una nova entonació, molt sovint grisa...

Els uns han mort; els altres, amb retard, sentiren la influència dels corrents novadors. Caps de brot de les tendències noves, com en Mir, per exemple, foren admesos a l'Associació. Altres nasqueren a la vida de l'art, aportant una pintura, si no moderna, modernitzada, ingressant amb ella a la col·lectivitat; però tothora, cal dir-ho, a l'Associació Artística i Literària hi ha ingressat la gent que ja sabien on eren i on anaven, i així les seves exposicions no han donat mai al públic cap sorpresa, perquè els expositors sempre han sigut gent coneguda del públic, i els que no ho han sigut, pintaven dins un mateix to. Allí, doncs, tothora hi ha hagut quietud, correcció, i calma...

Ara mateix, aquesta sensació que un veí nostre anomena «serietat», la rep un hom, tan bon punt entra a can Parés. Jo no sé si el terme just és el de «serietat», sense que això vulgui dir que no n'hi hagi; però sí que hi ha un aire de normalitat en el conjunt, afirmant la impressió de que a Catalunya tenim una serie de pintors que estan tranquils amb l'aire que ara toquen; i això, en temps de trangolada artística, és digne de que es constati.

L'obra d'aquests pintors ofereix valors diversos. L'Urgell (Ricard), artista meritíssim, que hem perdut, presideix la Sala amb una obra inèdita interessant. Un dels seus intèrims de teatre, on un públic que bronz en la fosca, contempla l'espectacle dels boxejadors, dessota

RICARD URGELL. — «El darrer round». — Exposició de l'Associació Artística i Literària de Catalunya a can Parés. (Cl. Serra.)

un raig de llum freda i violent de la pantalla, que il·lumina els dos cossets en lluita. Es aquesta, evidentment, una de les pintures més notables de la sèrie dels teatres d'en Ricard Urgell, suficient per ella sola a que el nom de l'artista quedi perpetuat en l'avenir com un pintor que ha fet permanent a l'obra d'art un estat d'emoció. Li fa costat en Baixeras, amb dos dibuixos al carbó. No ens cal dir res de l'obra d'aquest artista, que ja vàrem comentar en el número anterior, amb motiu de la seva exposició particular. Seguint l'ordre del catàleg, trobem un paisatge d'en Bernad, més sentit, al nostre veure, que els dos quadres

que figuren amb els números 3 i 4. N'Alexandre Cabanyes hi exposa una marina que no és pas de les obres millors d'aquest interessant artista. A. Casas-Abarca hi té dos paisatges, un d'ells amb el tema del safreig de Sitges que ja ha repetit en altres teles i pintat amb la lluminositat i traça acostumada. El seu germà Pere Casas Abarca hi és representat amb un retrat i una figura de valenciana esforçadament pintades. L'escultor Farran exposa dues talles, una d'elles (n.º 11) deliciosament decorativa. El pintor Galofre Oller ha portat a l'Exposició una de les seves millors obres, que és el retrat del doctor Letamendi. Segueixen dos lluminosos paisatges de n'Isern Alié i tres interiors d'en Martí Garcés, dos d'ells recordant els interiors holandesos que la cromolitografia ha popularitzat, i superior a ells, bé que menys pintoresc, el n.º 16. Hi ha un paisatge d'en Mir, esclatant, i un retrat d'en Júlio Moisés, suaument elegant com tots els de l'artista.

Presidint un dels capsals de la sala, hi ha els «Pescadors» d'en Josep Mongrell, artista valencià prou conegut i que fa honor a l'escola valenciana. Un interior de Victor Moya crida l'atenció. Es una de les notes més intenses que hem vist d'aquest artista. L'escultor Navarro exposa la bonica testa en marbre policrom que aquí reproduïm i que és un ver objecte d'art. En Magí Oliver exposa dos paisatges, essent molt superior, al nostre veure, la nota «Tardor» (n.º 24) al quadre «Primavera» (n.º 23). En Puig Peruchó aporta a l'exposició un dels seus paisatges intensos, plens de fina poesia, pintat amb la manera grisa que li és pròpia. En Raurich exposa dos paisatges, cap dels dos a l'altura del seu nom. «L'aiguamoll del Llobregat» és (malgrat tot) una caiguda d'aquest pintor a records de joventut que li fan nosa. Es sent en els dos quadres el pintat de memòria. En Ros i Güell hi té un paisatge tardoral molt decoratiu.

El pintor J. M.ª Tamburini varia, al costat del seu quadre de figura acostumat, portant un paisatge. El pintor Tolosa exposa una sèrie de quadres amb temes olotins de famolers, pintats amb tota cura. Uns estudis del pintor Vázquez ens el

mostren en un aspecte més agradós que el dels seus quadres de tema acostumats i els seus retrats darrers. Finalment, les notes interessants i vigoroses d'en Vidal i Quadras (que és un dels més novells i més interessants expositors), i una nota valenta d'en J. M. Xiró («Le gage») clouen la llista dels expositors.

Una estàtua romana de Bacus, trobada a València

Vegi's clixès en el número passat.

Al notable arqueòleg valencià, el nostre distingit amic D. Manuel González Martí, devem la notícia de la troballa de l'estàtua romana a València. La informació del Sr. González Martí, publicada en *El Mercantil Valenciano*, ens dona les referències següents sobre aquest nou exemplar a afegir al corpus de l'estatuària hispano-romana.

«Hace unos cuarenta años, por la primavera de 1884, al roturar el vecino de Torrente, Pascual Simó, un campo de su propiedad en término de Aldaya, ocurrió lo que tantas veces pasa; la reja del arado halló un obstáculo y la caballería paró en su paso fatigoso, que obedecía al rítmico canto del labriego; una enorme piedra interrumpe el trabajo, y cuando Simó, ayudado por su hijo, la arranca de la tierra, ve con sorpresa que es de mármol blanco sonrosado por los siglos de permanencia bajo aquella tierra roja como la sangre, y que ofrece en una de sus caras y, en escultura, dos pies calzados con sandalias y junto a ellos un «perro».

Quedan sorprendidas aquellas per-

sonas, profundamente religiosas, y ante el hallazgo dice el padre:

— «Asó són els peus de un Sant Roch i el seu gos; no li falta a éste mes que el rollo en la boca.»

Y añade:

— «Tirem-lo al carro i du-lo a casa.»

Y aquella circunstancia de pertenecer a un «Sant Roch» salvó de la destrucción al hermoso fragmento de escultura greco-romana, que quedó depositada en el corral de la casa, pasando años y años inadvertida para los historiadores valencianos y sagrado para la codicia de anticuarios y chamarileros, ya que era pecado vender una imagen, aunque sólo en fragmento.

Se sigue roturando el campo y

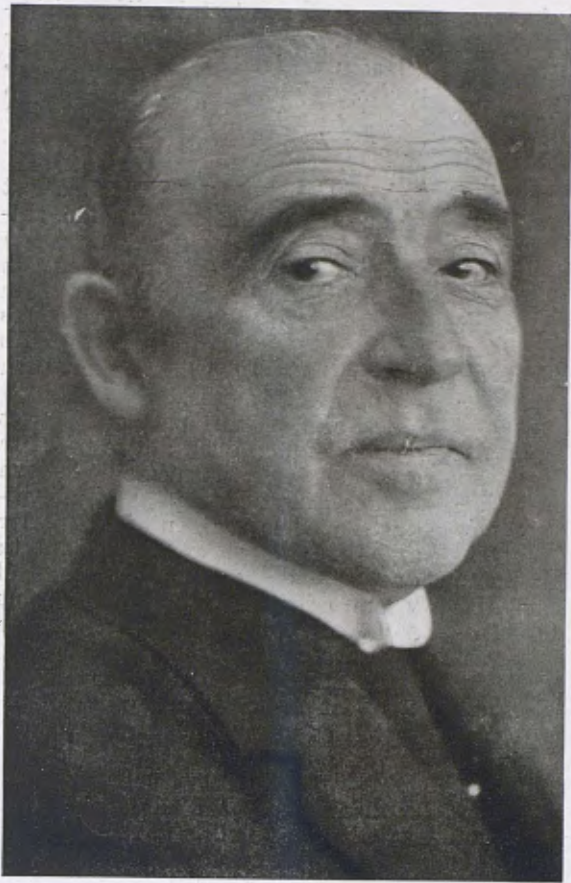
NAVARRO. — Marbre policrom. — Saló Parés. — Exposició de l'Associació Artística i Literària de Catalunya. (Cl. Serra.)

ANGEL FARRAN. — Relleu decoratiu en talla. — Saló Parés. — Exposició de l'Associació Artística i Literària de Catalunya. (Cl. Serra.)

JOSEP MONGRELL. — «Pescadors». — Saló Parés. — Exposició de l'Associació Artística i Literària de Catalunya. (Cl. Serra.)

El pintor Eliseu Meyfrèn

recogiendo sus cosechas, hasta que el pasado otoño se repite el hecho de tropezar la reja del arado con un obstáculo.

Ahora es el hijo de Pascual Simó, del mismo nombre, al que ocurre el «acontecimiento imprevisto».

Y al darse cuenta de que el obstáculo es otro bloque de mármol, exclama:

— «¡Ja tenim ací lo que faltava del Sant Roch!»

Eliseu Meyfrèn

No fa molts dies era invitat a veure la col·lecció que un aristòcrata barceloní ha format en una de les seves finques foranes. Mirant les obres d'art allí guardades, davant d'un paisatge preciós i viu, el meu amic m'interrogava: «Vostè diria de qui és aquest quadre?»... Atentament vaig mirar-lo. La firma diminuta, des del meu punt de vista, no es llegia, i per més que maldava, no queia en veritat en una atribució que fos fundada. Es veia clar que l'obra era d'un dels nostres, d'un pintor del vuit-cents, i el to general d'ella era el to prim de la pintura d'entre el 880 i el 90... «Aquest quadre — va dir, trencant el meu silenci — és d'en Meyfrèn.»

No ho hauria dit mai. En Meyfrèn, abans de les seves corrieres pel paisatgisme andalús, pel mainerisme italià, pel marinisme traçut dels holandesos que un quant temps feu forrolla, havia pintat una mica com tots els nostres mestres d'ara quan eren joves, uns paisatges primets, sentint a Lorenzale, plens de bonat, buids de malícia, una mica fets i una mica naturalistes. Denunciava el nom, potser per suggestió, hi vaig veure no obstant una mica d'aquella vigorosa facilitat i una punta d'aquella brillantor que són les característiques de l'art d'en Meyfrèn; un art d'home segur, que allí on canta dona el seu do de pit sense temences ni indecisions de veu.

Des de que en Meyfrèn va pintar

En efecto, queda al descubierto un precioso torso de una figura humana... pero desnuda.

Al reparar en ello el casual descubridor, añade:

— «No, no es Sant Roch!»

Nuevas rebuscas dieron a luz con la cabeza y la mano izquierda únicos trozos que faltaban, pudiendo completarse la escultura.

La curiosidad de todo el vecindario quedó satisfecha al exponerse al público la estatua reconstruida, y desde luego ocultando con un pañuelo de seda aquella parte de cuerpo que al morigerado pudor ofendiera.

Suerte fué que advertido del hallazgo mi querido amigo el competentísimo artista y arqueólogo D. Eduardo Arévalo, pusiera en juego toda su inteligente habilidad y su bolsillo para la adquisición de la obra, que, tratada con la veneración que merece escultura tan importante y por persona conocedora de lo que llevaba en su trabajo, fué uniendo los fragmentos, despojándolos de las suciedades que tenían adheridas, sin que por ello perdieran el color entre ambarrino y sonrosado que a la escultura le dió los siglos, y colocada sobre un pedestal giratorio adorna hoy uno de los salones de la casa del profesor Arévalo, repleto de valiosas antigüedades.»

tura tan importante y por persona conocedora de lo que llevaba en su trabajo, fué uniendo los fragmentos, despojándolos de las suciedades que tenían adheridas, sin que por ello perdieran el color entre ambarrino y sonrosado que a la escultura le dió los siglos, y colocada sobre un pedestal giratorio adorna hoy uno de los salones de la casa del profesor Arévalo, repleto de valiosas antigüedades.»

aquell quadre ha plogut molt, i cal dir que sobre la testa del nostre Meyfrèn hi han plogut també molts brots de llorer ben conquerits, moltes honors i recompenses, moltes adquisicions dels museus estrangers i dels grans col·leccionistes — americans sobre tot — de pintura moderna. Com pocs, ell d'entre els nostres, ha fet ço que s'en diu una carrera brillant, i totes aquestes coses juntes, que fan la seva glòria actual i li signen el títol de Mestre Consagrat i reconsegat i tot, han estat guanyades amb un do extraordinari, que posseeix aquest artista. Aquest do és el de la facilitat, i fer l'elogi de l'il·lustre pintor que ara ens ocupa és fer l'elogi de la facilitat.

Tota aptitud mereix el seu elogi, i el posseir la facilitat no és cosa comuna, ni vol dir el posseir-la que les coses surtin bufant,

com qui fa ampolles. Cal que aquesta facilitat, que comporta un poder de visió gairebé inspirat i una facultat de plasmació que duguin una mateixa marxa, vagi acompanyada d'alguna cosa més per a triomfar. En aquest cas, la cosa que en Meyfrèn hi ha posat de més és el bon gust, l'elegància, la vigorosa decisió en el compondre.

Hi han artistes que tot el seu escarraç és anar endins de les coses. Furguen i furguen fins a comprendre-les, a estimar-les, a meditar-les, a treure-les-hi al sol — que diríem — tots els drapets dels seus caràcters, tots els matisos dels sentiments que han suggerit, tots els encants de les seves qualitats i totes les meravelles de les seves gràcies objectives. L'art d'en Meyfrèn és una fuga brillant i no s'entreté massa en especulacions d'aquest aire, car, per a ell, el món és un dipòsit de coses belles, amb les quals el seu gust indubtable compèn un quadre bell; fa una pintura.

Res «més pintat» que els quadres d'en Meyfrèn. Hi han artistes que tenen per ideal el fer desaparèixer dels seus quadres la sensació de que són fets amb els pinzells, a fi de que visqui amb la nova vida de l'art la realitat perseguida; que la pintura es converteixi, es fongui; es dissolgui, en un mot, en allò que volen dir, i que el prestigi d'allò que diuen s'ho endugui tot; en Meyfrèn, no; en Meyfrèn guarda per a la matèria i per la pinzellada tot el prestigi, i el color en les seves obres hi llueix tots els seus encisos, totes les seves gràcies, tots els seus efectes, de manera que tan hi són pesantes les atribucions de la tècnica en el resultat artístic dels seus quadres, que aquests, més o tant com una obra d'art, són «un objecte d'art».

Qui conegui un xic l'obra d'en Meyfrèn en aquests anys darrers sobre tot, qui el segueixi a través dels seus quadres i el vegi pintant, els seus jardins florits, destre i fogós en els raïms ufanosos dels roserars vermells, llest i resolt en la interpretació de les frondes i les vege-

tacions, el veurà lluir aquesta destresa amb una gran despreocupació. Seguiu-lo ara en la seva tongada de marines a la Costa Brava, i recordeu aquells clars de lluna a Cadaqués. Nuvolades barroques sobre el poble fantasmagòric, dibuixant la seva silueta encastellada damunt de la mar quieta enlluernada dels reflexos llunars. Aneu després a Mallorca, on aquest sentit de l'escenogràfic decoratiu s'exalta, component amb mil visions de la illa lluminosa les més lluminoses visions. Ponents daurats, que tot ho dauren; núvols i cels, terra i mar, i esqueixos traçuts de posta que s'afina i s'esboira matisant la tela arreu arreu de fines nacaries... Aquests, els seus darrers aspectes, per a no anar més lluny, diuen qui és aquest artista, el situen, determinen aquesta qualitat de la facilitat que li és pròpia, i concreten clarament la seva personalitat de compositor brillant i de prestidigitador del color que fa harmonies amb la seva paleta, grates als ulls dels públics que l'admi- ren, com una lleu carícia a flor de pell.

El pintor Joan Colom

En Joan Colom exposa a les Galeries Dalmau una sèrie numerosa de les seves obres darreres i en aquesta exposició podríem dir, que s'ens presenta en el punt culminant de la seva producció. Es per això, que, sentint que ens arriba un nou Mestre, la nostra GASETA es complau avui en celebrar aquesta manifestació d'art, que al nostre modest entendre, senyala l'acompliment d'una promesa, que en Colom ens tenia feta d'anys i anys amb les seves obres.

Els seus quadres primerencs de Mallorca, on l'olivera i el baladre fullaven i florien vora la blàncura rosada d'un mur; els seus paisatges del camp de Tarragona, amb l'ondulació avellutada de les muntanyes nues i vermelles; les obres més mo-

E. MEYFRÈN. — «Paisatge». — Exposició a les Galeries Aréñas.

(Cl. Aréñas.)

JOAN COLOM. — «Carrer de Tossa». — Galeries Dalmau.

(Cl. Serra.)

dermes, on els paisatges dolços s'animen de figures dispostes en bucòliques agrupacions arraimades, sota els grans arbres vells; tot això anava caminant segur cap aquí on som ara; tot això era un esforç de lluita, tractant d'aconseguir la precisió del verb pictòric, amb el qual l'artista ens volia dir aquella veritat que el seu esperit fi copsava, en mirar-se les coses del món exterior.

Es curiosa l'evolució de l'art d'un lluitador, com és Joan Colom. Enamorat de formes i maneres, i colors entrevistos, la seva pintura començà essent una adaptació constant de la realitat, a n'aquestes formes i colors volgudes. El seu divisionisme primitiu, tenyia els quadres de la seva primera època, d'un tò torrat, que hom sentia posat

a priori en la paleta. Els espectacles diversos de la natura sota el sistema, uniformaven i transfiguraven la seva varietat en una igualtat un xic monòtona. Després vingué el temps dels dubtes i de les inquietuds; el canvi d'escenaris; l'altra veritat d'aquests a la qual el seu divisionisme no enganxaba; la renúncia al sistema i l'adaptació de la tècnica a la cosa; que cada pensament vol sa paraula i cada emoció el seu ritme, i així el descobriment de que la pintura no és la transformació del natural a una fórmula bella preconcebuda, sino la persecució de la veritat íntima i transcendent de lo real, a dir amb el llenguatge, que és la tècnica, que en cada un dels seus múltiples aspectes ens demana.

Ha arribat en aquest instant l'hora solemne de la comprensió; l'hora en que d'una manera definitiva es fixa el camí de l'artista, però aquesta és també l'hora de la gran lluita, de cara a l'objectivitat bella del món; de cara a les dificultats per a traduir-la, per a transportar-la a l'esfera de l'art que immortalitza els estats de la natura física i perpetua en l'obra el moment preciós d'una mirada espiritual i intel·ligent que la penetra.

Ja tenim per aquests viaranyos a l'artista posat en el lloc just on acabava la bona tradició de la pintura naturista del vuitcents que tingué per iniciador a Martí i Alsina i per patró al vell Vayreda; la tradició que ha tingut a n'en Gálwey com a un dels seguidors més forts, però això, amb una gràcia personal i nova, amb un fons humà més inquietant que aquells. Així apareixen cada dia amb més constància, cada dia amb més presència, cada dia amb més realitat, les figures en els paisatges, foses en ell, com a part d'ell, com element d'ell (així un arbre o una casa), vivint en el seu medi com els peixos en la mar.

Confessem que la mica de literatura que el personatge humà aporta al paisatge, té sempre la gravetat d'un petit misteri, al qual l'art banal dels pintors d'escala, havia fet perdre la seva dignitat. Bé que en Colom ara ens la retorni aquesta dignitat i que entre l'aire blaviç dels ombrejats dels arbres hi palpiti lluminosa la taca roja d'un vestidet de festa o el blau aixelebrat d'una camisa diumengera... Bé que això, perdent el pintoresc; fet ombra i llum, color i gràcia, porti al nostre esperit les suggestions d'una veritat més alta que la de l'anècdota, i l'elevi al goig purament estètic d'una gràcia on l'home i la natura marxen junts.

De Corot a Millet, hi ha el terme just d'aquest paisatge humanista, com és el d'en Colom. D'un a l'altre hi ha els termes de la dignitat, d'aquest frisament lleu i evocador, de la presència humana dins l'espectacle de la natura. Les nimfes de la darrera època corotiana, depassant ja els termes i lliscant finament vers l'al·legòric, no ens plauen tant, certament com aquells trossets de terra feta carn, de les dones tranquils, llenyetejant menudes, desota l'ombra de les grans arbredes de les obres primeres. No ens plauen tant, com aquelles imatges de Millet

que encara son terrals, difoses i imprecises, paisatgesant, com paisatgesa un arbre o una pedra, però... amb la mica de llum interior, essent cosa de la terra que s'enfila cap a més altes categories i a més pures destinacions.

Joan Colom encerta el terme just d'aquestes figuracions que fan palpitant els seus paisatges d'una fonda emoció. Tals, les dues noies vora la vella, destacant-se damunt de la fosca dels arbres antics, o les tres noies de l'apleg, rojes i blaves, amb els vestits de festa lluminejant vora els palls tranquils...

I si així ens fan parlar les obres d'en Colom, en quan al que podríem dir-ne els temes, l'aspecte de la seva tècnica, alcançant la veritat trajectora de lo real, ens faria parlar amb més elogi encara. L'artista que en els seus primers temps el veiem adoptar o conjuminar fins a un cert punt els aspectes de la realitat, a una composició volguda, apriorísticament determinada, ara s'ha fet humil, perquè ha après molt i es mira la realitat amb una devoció i un respecte interrogant. D'on ve l'encant de les coses?... sembla dir-se. I d'allí on ve, allà va ell. Allà va ell, a la recerca de la màxima conquesta de la pintura, que és la qualitat. «Que les coses de la natura es pudreixen i es moren», diu el pintor, i així les vol ell en l'obra, donant la sensació de la seva naturalesa física, latent i passatgera, en la qual s'aguanta «el moment»... Heu's aquí la gran qüestió de la veritat pictòrica, que en Colom ha abraçat i a la conquesta de la qual es llença ple de assenyada energia.

Els núvols a la tarde, damunt les serres s'afinen dolçament i rosats. Les carenes ondulen, l'aire s'aprima al lluny. Tot això es mou; és aire i llum i llunyarria i matís de realitat. Més ençà, per la plana que s'estén amplament com una falda, finestregen els poblets blancs en l'onada infinita de l'aire graduat de terme en terme. Després al davant, les coses seques, precises, mal vistes de massa acostades; i tot això lligat, orgànic, vivint la plenitud inconscient de la natura, existint en l'esfera de lo físic, unint-se en una sola vida, en un sol espectacle, fent la veritat passatgera i imprecisa d'un estat de la naturalesa real, que meravellosament copsada i destrament fixada, devé cosa espiritual que s'eternitza en l'obra d'art.

JOAN COLOM. — «Paisatge». — Galeries Dalmau.

(Cl. Serra.)

JOAN COLOM. — «Paisatge». — Galeries Dalmau.

(Cl. Serra.)

Aquesta és la conquesta que en Colom ha guanyat, en més en unes obres, en menys en altres, plenament en alguns casos. Aquest és el seu títol de Mestre, escrit en una tinta difícil d'esborrar, perquè és molt pura.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

L'Exposició Frederic Masvila

Als Galeries Laietanes s'ens hi presenta, ara de pocs dies, un nou pintor que firma Frederic Masvila. Exposa una col·lecció d'obres que poden dividir-se en dues sèries, una de retrats i una de paisatges. La dèria del nou pintor es veu que són els retrats, però cronològicament, davant dels retrats, hi cal posar els paisatges, car és passant per ells que en Masvila ha arribat al retrat; és a dir, ha arribat a algunes bones conquestes pictòriques en la pintura del retrat.

En Masvila és deixeble d'en Raurich, i en Nicolau Raurich és aquell cas de pintoràs que tenim a Catalunya, del qual ni ha fet prou cas el nostre públic, ni ell mateix potser s'ha mirat amb prou respecte ni ha tractat amb prou amor les enormes facultats que porta a dins. D'aquest mestratge en Masvila n'ha après a mirar la veritat d'una manera objectiva, i en ell ha descobert que en el natural hi ha un mestre que dona les seves lliçons mentre els deixebles el retraten.

Bon mestre aquest, i diguem també, en el cas d'en Masvila, bon deixeble.

En Masvila ens presenta, a tall d'estudis, una sèrie de paisatges i unes natures mortes. Els uns són cosa d'estudiant que es baralla amb el natural, que posa els colors allí on són o on es pensa que són, i hi torna i els posa millor. Els altres són obres certament inspirades, plenes d'encant, com aquell carrer de la Vila Vella de Tossa, o l'eixida florida i solemosa on una figura femenina viu entre la llum. Les natures mortes després són estudis. Aquí la qualitat és perseguida, allí és lograda; aquí el volum no surt, allí hi ha un recó d'aire ple de

veritat... Així s'avença fins a posar-se davant d'una figura i fer un retrat, que és cap allí on la vocació el crida.

Als seus començos els retrats d'en Masvila són com la seva pintura primerenca, un xic pintats amb sistema. Per exemple, el retrat de D. Frederic Masriera. La color és posada amb un partit pres determinat, i les qualitats desapareixen sota la manera pictòrica, un xic agre. També en aquests retrats primerencs, com els del Dr. Melé de Tossa i el de la Dama negra vora una taula, l'artista peca del pecat de moda, de compondre el retrat amb altres coses que li donen prestigi. Després fuig d'això amb voluntat i se les heu a seques amb les figures que retrata, posant-les sobre un fons llis, sense destorbs ni coses compositives, a fi de que tot el prestigi, tot l'interès surti de la vida que logra infondre a la figura; dels caràcters que d'ella s'espongín.

Aquesta és tothora, per a un retratista, una prova de toc. A aquesta categoria són posats els retrats de l'advocat Ripoll, el del crític musical i professor en Frederic Lliurat, el de la Sra. Sunyer, veritables esforços de l'artista per a donar vida a les imatges, per a imprimir en elles els caràcters personals, per a determinar totes i cada una de les característiques que fan del retrat una cosa més que un bell tros de pintura i una cosa més que una fotografia.

I així veurem que en aquestes obres el pintat desapareix, per a ressortir la vida. Això en alguns punts és certament lograt, i això, que constitueix la gran virtut d'un retratista, és el triomf que en Masvila ha alcançat en alguns casos i que cal reconèixer.

Entre el retrat i el paisatge, en Masvila ha intentat una prova reeixida del retrat a l'aire lliure, amb el retrat d'en Victor Masriera. En aquest camí, les qualitats d'en Masvila és on millor i més plenament es mostren. Segur que per aquesta via el pintor lograrà belles obres, que s'anuncien prou en el que avui ens inicia. I aquests anuncis hom pensa que arribaran en hem dit, perquè en Masvila és un estudiant esforçat i conscient, alhora que dotat del bon gust i fina inspiració, que revela el retrat en gris representant l'esposa de l'artista, on les vàries qualitats del seu art s'agermanen, formant la bella suma que ell representa.

El pintor Joan Colom

(Cl. Serra.)

El curs d'en Josep Puig i Cadafalch en la Sorbona

Arquitectura dels segles IX a XI a Catalunya. — Fenòmens Històrics i Artístics paralels a França.

El dia 20 de gener començà a la Sorbona de París el curs que per invitació de la docta institució hi ve donant el Sr. Puig i Cadafalch, seguint l'adjunt programa:

I. Objecte del curs. Catalunya: antecedents geogràfics i històrics.

II. La cultura mussàrabe dels segles IX i X. Les esglésies mussàrabs catalanes i llurs contemporànies d'Espanya.

III. Còrdova, el centre cultural

moro de l'Europa d'Occident als segles IX i X. L'art de Còrdova i les seves repercussions en els pobles cristians.

IV. L'arquitectura romànica primera als segles X i XI. Les esglésies cobertes amb fusta.

V. Les fases de transformació de la basilica amb volta al segle XI.

VI. Les basíliques amb cúpula a Catalunya.

VII. Les basíliques amb cúpula a França.

VIII. Cronologia i geografia de l'arquitectura romànica primera.

IX. Els detalls i els voltants del temple.

X. Els elements de composició arquitectònics i decoratius.

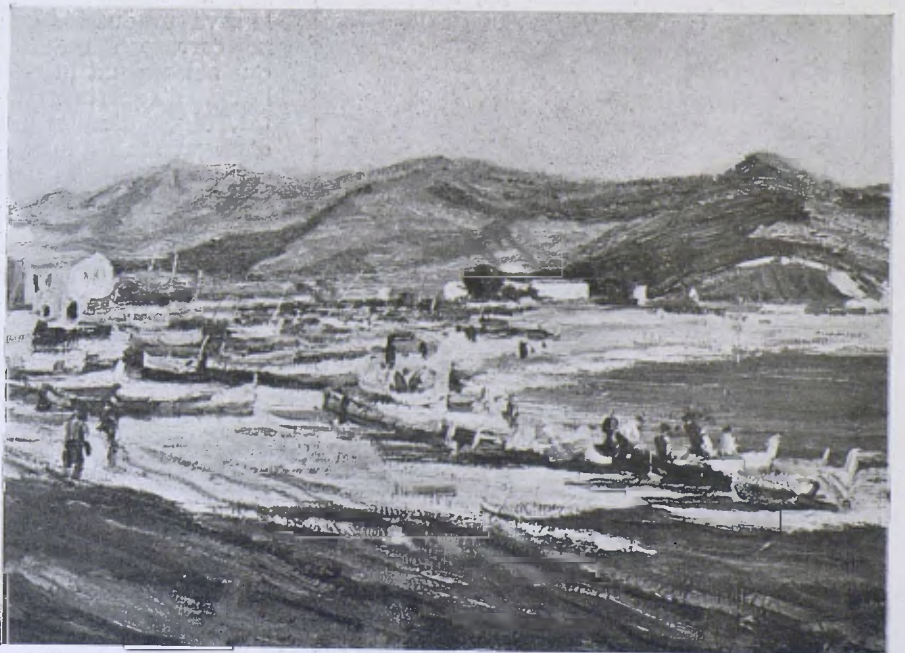
L'escultura i la policromia al segle XI.

XI. La vida en les obres arquitectòniques dels segles X i XI.

JOAN COLOM. — «Paisatge». — Galeries Dalmau.

(Cl. Serra.)

JOAN COLOM. — «Paisatge». — Galeries Dalmau.

(Cl. Serra.)

El pintor Frederic Masvila

(Cl. Serra.)

La crítica de les Exposicions d'Art

(D'interès per als artistes expositors)

Venim rebent, aquests darrers temps, nombroses comunicacions de subscriptors de la GASETA DE LES ARTS, lamentant-se de que per causa del reduït espai de la nostra publicació i en atenció a l'actualitat artística, representada per les exposicions d'art que celebren els nostres artistes, els nostres números, com el present, per exemple, sien gairebé tots ells dedicats a la pintura i l'escultura modernes. Uns, troben que manquen articles sobre temes d'arqueologia; altres, ens demanen més atenció a les activitats dels bells oficis; altres, interessats per l'història de l'art, voldrien que anessin cap allí les nostres preferències... però tots reconeixen o han de reconèixer, que vuit pàgines son poc espai per a tantes coses.

Alguns, proposen que dividim aquest espai en seccions fixes, però, periodísticament això té molts inconvenients i confessem que el desig

nostre seria el de complaure a tots, doblant les pàgines, però això no ho veiem factible, mentre la revista per ella sola no es pagui almenys la despesa que aquest augment en el cost de l'edició representaria.

L'Editorial de la nostra GASETA però, ha posat atenció a totes aquestes indicacions — massa nombroses per a no posar-ni — i d'acort amb la Direcció es proposa modificar el sistema de publicació de la crítica de l'obra dels nostres artistes, adaptant-la al que's fa avui generalment en totes les revistes d'Europa i d'Amèrica.

En elles, la crítica no es fa a l'hora de les exposicions. Es cert, que al fer la crítica de l'obra d'un pintor, en el moment de celebrar l'ex-

posició, sovint es fa precipitadament, sense temps de documentar-se, i de cara únicament a lo que és la producció d'ell, en el moment de celebrar la exhibició, i no de cara a tota la seva obra, com caldria que fos. Així s'ha fet avui general la simple inserció en periòdics i revistes, d'una breu notícia informativa, il·lustrada o no, amb una obra de les exposades, donant l'apleg de notícies referides, una idea del moviment de l'hora, independentment de categories, escoles, tendències, etc., de cada expositor.

Es després, fora de les exposicions que la crítica s'exercita comentant periòdicament i estudiant amb detenció i afecte, l'obra dels mestres o dels pintors novells, ja individualment, ja per grups. Aquí tenim per exemple, dos grups molt interessants de joves pintors d'avençada (els de «Nou Ambient» i «Els Evolucionistes»), que com a conjunt, senyalen una tendència interessant a estudiar i conèixer, amb aportació d'antecedents i influències que no és possible donar en un comentari fet al moment d'una exposició. Aquí tenim l'obra dels vells mestres com en Mas i Fondevila i en Baixeras,

per exemple, que de cara a les obres de les seves darreres exposicions ens donen sols un aspecte insuficient de la seva producció, que no correspon a l'elogi que pel conjunt mereix l'obra d'aquests artistes, digne d'un estudi detingut amb il·lustracions que senyalin quina ha sigut la seva evolució, quina la seva formació, quines les seves èpoques, i quines les seves obres principals.

Realment, si la crítica vol exercitar-se amb consciència, ha de fugir d'aquests comentaris ràpids que s'escriuen sota la impressió d'una exposició i sota la pressió de mil factors que poden determinar en el crític una manca de precisió i de reflexió... I nosaltres voldríem exercitar així la crítica, fora de

tot apressament, de manera que el nostre comentari fós el fruit d'un examen, el producte d'una comprovació, el resultat d'un estudi, fugint de l'elogi banal i de la definició ràpida i massa personal, que si quan és elogiosa, es fa agradosa a l'orella de l'interessat, correntment no representa ni en aquest cas ni en altre per a ell, pel crític ni pel llegidor, cap valor d'ensenyament ni cap base de meditació.

Així doncs, la nostra GASETA DE LES ARTS es disposa, des del número vinent, a reduir els comentaris de les exposicions d'art, independentment de la valor i l'interès que tinguin cada una d'elles, a una simple notícia il·lustrada o no, segons els casos. L'atenció que l'obra d'uns mereix en més sobre la d'altres, no serà doncs graduada en aquesta crònica informativa. Dels mestres, dels grups, dels joves, que sien interessants, s'en publicarà després, apart, estudis il·lustrats, fora de l'hora de l'exposició i independentment d'elles, els quals seran confiats a escriptors d'art diversos, a fi de que també hi hagin dins la nostra GASETA les diverses tendències de la crítica, car la GASETA DE LES ARTS vol ésser una crònica viva del moviment artístic de Catalunya.

Iniciant aquest sistema, un dels nostres pròxims números serà dedicat a un estudi sobre «Picasso», degut al nostre estimat amic i col·laborador en J. Llorens Artigas, corresponsal de la GASETA a París. En Llorens ha alcançat de la casa editora de les fotografies de l'obra de Picasso, la facultat de reproduir en la GASETA DE LES ARTS un gran número de proves de les seves darreres pintures, algunes d'elles inèdites. Més de 15 il·lustracions amb un retrat íntim de l'artista, acompanyaran el treball de l'agudíssim crític i en atenció a l'importància cada dia creixent de l'obra del gran artista format a Catalunya, tota la il·lustració del número li anirà dedicada.

Així en números successius, alternant amb treballs, estudis i informacions d'arqueologia, d'història de l'art, d'art industrial, d'organització artística, de pedagogia de les arts, etc., etc., aniran apareixent estudis de l'obra dels nostres pintors i escultors, ja individuals, ja per grups de tendències determinades, ja per aspectes de la producció d'un sol.

Així, hem encomanat a l'eminent crític d'art i pintor en Rafel Benet, un treball sobre els pintors d'avantguarda a Catalunya, en l'actual moment. En Joaquim Folch i Torres treballa en un estudi sobre la pintura de la primera època parisenca d'en Ramon Casas i en té fet un altre,

FREDERIC MASVILA. — «Estudi». — Galeries Laietanes

sobre la pintura mural d'en Joan Llimona. A l'il·lustre escriptor en Josep Maria Junoy, li ha sigut demanat un estudi de l'obra del pintor Sunyer, i a n'en Manuel Marinello, un altre sobre en Mas i Fondevila. Altres crítics encara, aniran alternant en les nostres pàgines.

Així lograrem dues coses: que l'actualitat de les exposicions d'art no invadeixi les nostres pàgines completament i que la crítica sigui el fruit d'una reflexió serena i d'un estudi meditat, mantenint-se sempre el principi de la nostra GASETA, d'acullir amb igual interès i afecte totes les tendències i les escoles, tots els esforços i totes les voluntats, que treballen per a la major glòria de les arts de Catalunya.

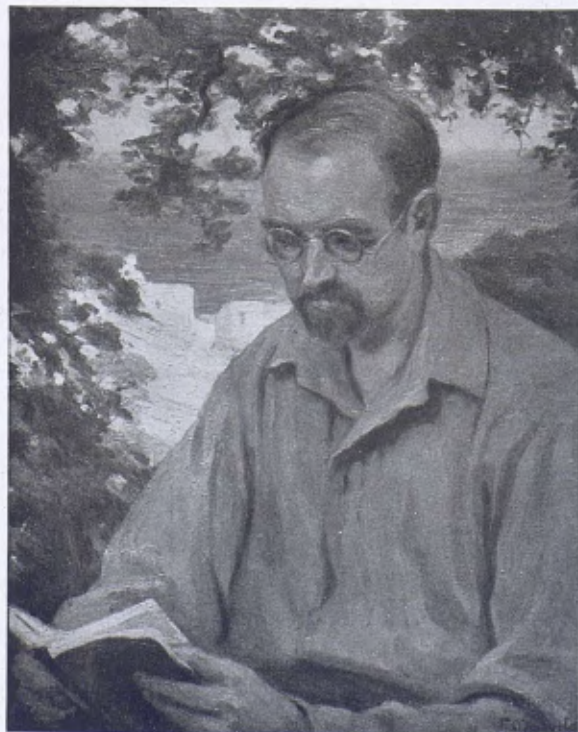
LA REDACCIÓ.

LES EXPOSICIONS

El pintor Olivet Legarés a les Galeries Laietanes. — El pintor olotí, en J. Olivet Legarés, exposa a n'aquestes Galeries, una sèrie de

«Retrat de Senyora», per Frederic Masvila. — Galeries Laietanes. (Cl. Serra.)

«Retrat a Tossa», per Frederic Masvila. — Galeries Laietanes. (Cl. Serra.)

paisatges interessants, perseguint amb notable afany, la frescor de les notes de paisatge del vell Vayreda, de les quals en alguns punts en retroba els caràcters. Bona és certament la tradició pictòrica a la qual aquest pintor ve a sumar-se, però a estones es deriva de les seves obres l'impressió de que mira més les notes d'en Vayreda que la natura. Encara, algunes visibles influències de la darrera tongada de paisatges de l'Ignaci Mallol, perjudiquen l'interès que tenen les obres d'aquest artista, quan són fruit d'un espontani contacte amb el natural.

Galeria Dalmau: Exposicions de Vicens Rincon i Josep Pujol. — Vicens Rincon es un pintor de dots raríssimes i abundoses. La seva distintiva és la força. Ens dol no haver tingut espai per a reproduir aquí alguna de les seves notables obres, especialment un retrat, únic de l'Exposició, i algunes de les seves natures mortes.

De l'any passat ençà l'obra d'aquest artista s'és afinada notablement. L'afany de veritat no fa perdre el sentit d'harmonia, i les teles han deixat el partit pres únic de les obres primerenques, per a convertir-se en una obra d'art, on l'artista posa atenció igual per tots els aspectes, que cal tenir en compte.

Senyalem al pintor Rincon com un dels més dotats entre la nostra joventut.

Ha exposat també a Can Dalmau el paisatgista Josep Pujol, algunes belles notes de paisatge. Revelen un temperament ben despert per al conreu de la pintura, que avença amb sobrietat, cap a la consecució de la veritat del paisatge. Les seves obres anuncien un artista que ha emprès un bon camí i en el qual es poden fundar bones esperances.

Escultures d'en Frederich Marés, a can Dalmau

Signem com a pròpies les manifestacions que sobre aquest artista són fetes pel crític d'art del *Diario de Barcelona*, en Lluís Folch i Torres, al fer en el Catàleg, la presentació de l'artista:

«Heu's aquí un artista que no ha tingut cap pressa en fer la seva Ex-

posició. Fa anys que treballa en el seu art; fa anys que el seu nom és associat a totes les exposicions generals d'Art, i honorat amb importants premis en certaments oficials i concursos particulars; fa anys que la seva obra és sol·licitada pels nostres millors arquitectes decorant places i carrers, i cases de les ciutats i tombes de cementiris; i encara no havia fet la seva Exposició.

Heu's aquí, doncs, l'obra d'un artista refinat dels més bregats en les disciplines del seu Art, que fa anys treballa entre nosaltres, i del qual no s'havia pogut veure mai junts, una sèrie d'obres prou triades per donar-nos una idea de la forta personalitat artística de l'escultor.

I avui ho veiem; avui veiem com aquest gran artista que havia viscut fins ara tant retret del nostre públic, és el més llegendari representant, entre nosaltres, del decorativisme escultòric per excel·lència. Fixeuse en les seves obres, totes elles d'una força excepcional, i veureu com en totes, ultra la puresa de la línia, i la més acurada harmonia de les formes, dintre el concepte més formal de la plàstica, han preocupat a l'artista altres valors, que no perquè sien més baixos en l'escala arbitrària que els homes han fet de les valors estètiques, són de menys importància per a humanitzar, si així podem dir-ho, l'obra artística posant-la més al to de la nostra vida de cada dia.

Veieu com l'amor al ritme, a la ponderació de les masses, a l'existència d'un partit dominant, la tendència a una simetria o a una eurítmia enformen la inspiració de l'artista i regulen i són norma de la seva activitat formal, sense, però, lligar-se fèrreament a les lleis que de tals principis es deriven.

Veieu com ultra realçar les formes del cos humà amb sols presentar-les desproveïdes de la brossa impura que les lliga en la terra, cerca posicions en les estàtues i agrupaments en la figura, i contrastos i harmonies, i jocs de llums i deombres en mires a la tendència decorativa predominant.

Per això la seva obra essencialment escultòrica, té, com cap altre, aquella unitat de concepció inicial que fa esdevingui tant val·losa complementació per a l'obra total a decorar.

Es aquesta, al nostre entendre, la gran qualitat, la força i el valor que l'art d'en Marés ha vingut a

sumar a les característiques nostrades; com els grans artistes de la història, en Marés ha humanitzat el seu art enquadrant-lo, sense violentar les seves altes prerrogatives estètiques, en la nostra vida de cada dia; i com els grans mestres de la història, en fer-ho, ha augmentat els prestis del seu art.»

De l'obra de Mn. Guadiol «Els Trescentistes Catalans»

Orientació artística de la pintura trescentista

(Continuació del número 16.)

Tampoc tenim notícia de la vinguda, durant el segle XIV, d'obres d'artistes forasters que excitessin de tal manera l'admiració de la gent d'aquella centúria i fessin imposar unes normes d'imitació als nostres pintors.

No pot oblidar-se, en el punt que estem exposant, un document datat a València als 4 de setembre de 1406, amb el qual el Rei Martí demanava al bisbe de Lleyda que li fes copiar, del palau dels pontífexs d'Avinyó, tota la «història dels àngels de totes les províncies», ja que el monarca volia fer-la pintar en una capella que volia fer. En l'epístola reial es demanava la remesa de la dita història, dibuixada per un bon mestre, en pergamins (1). Fins suposant que la tal pintura hagués de servir per al palau de Bellesguard, a Barcelona, l'encàrrec reial sembla que feia més abans referència a una exposició iconològica sobre les jerarquies angelicals que al mèrit artístic de la pintura (2).

La miniatura, com ja hem vist, seguí orientacions artístiques molt semblants a la pintura, fent camí decididament vers l'orientació francesa; no representant res alguns llibres que ens venien directament d'Itàlia, portats pels nostres erudits, personalitats eclesiàstiques o escolars que freqüentaven les aules d'aquella península (3).

Els primers mestres pintors de

(1) RUBIÓ I LLUCH: *Documents*, vol. I, docs. CDIV i CDV. Sembla que es fa referència a la pintura de la gran Torre del Guarda-roba del palau d'Avinyó, que el papa Climent VI, en 1346, havia encarregat al mestre Mateu Joanotti de Viterbo.

(2) En canvi, el mateix Martí, que per lo vist era un home enamorat de tot ço que pogués excitar l'atenció, amb data dels 18 d'agost de 1408 escrivia al Bisbe de València que havent-se enterat que aquest pontífex havia adquirit de Flandes «un retaule fort gentil», li demanava la tal pintura «per la capella que havem feta fer en lo nostre jardí del palau major». — RUBIÓ: *Documents*, vol. II, doc. CDX. — DANIEL GIRONA: *Revista de l'Associació Artístico-Arqueològica Barcelonesa*, vol. VI, p. 303.

(3) No es pot invocar, en aquest punt, la magnífica i important Bíblia de la Catedral de Girona, ja que aquest manuscrit

L'escultor Frederic Marés. (Cl. Amadeu.)

vidrieres dels quals tenim notícia per documents catalans, són vinguts del nord d'Europa. Així consta de l'Enric Stancop, de l'any 1376. No sembla pas del nostre país un Joan de Sant Amat, qui en 1392 treballava en la catedral de Lleyda. Són a de principis del segle XV mestres Nicholi de Maraya i Guerau d'Alemanya. El rei Martí, a 10 d'octubre de 1408, sol·licitava amb les millors formes, però no deixant d'exercir pressió, del mercader solsoní Joan Llobera, unes vidrieres que aquest havia portat de Flandes (1).

Si estem tan desproveïts de documentació que expliqui la influència de la pintura senesa en la catalana trescentista, en canvi ens trobem amb el fet de que podria demostrar-se documentalment l'influx d'alguns italians en l'escultura i també en l'orfebreria.

vingué a la nostra terra durant el pontificat gironí del bisbe Dalmau de Mur (1415-1420), abans d'ocupar les càtedres arqueològiques de Tarragona i de Saragossa. Amb tot i portar els escuts del prelat, consta que amb anterioritat havia posseït el preuat manuscrit el rei Carles V de França, dit *el Sabi*, en 1378, essent obra d'un mestre anomenat Bernardus de Mutina o de Mòdena. (VILLANUEVA: *Viage Literario*, vol. XII, p. 108.)

El canonge barceloní Imbert de Llor (de Lauro) en 1263 es trobava estudiant a Avinyó de França, quan encarregà que li portessin, des de son país, un volum de les Decretals. Alguns estudiants de l'Universitat avinyonesa degueren robar el volum, la qual cosa motivà les reclamacions del canonge, el qual, per sostenir la seva pretensió, féu intervenir al rei Jaume I, el qual, a 26 d'agost del dit any, manà embargar els béns que posseïen en sos dominis diferents ciutadans d'Avinyó fins a la quantitat que es judicava que valia el llibre desaparegut. (PANSIER: *Histoire du Livre et de l'Imprimerie à Avignon*, vol. I, p. 48.)

(1) Pàgina artística de *La Veu de Catalunya*, «De vidrieres i vidriers catalans», núms. 480, 486 i 492. — RUBIÓ: *Documents*, vol. II, doc. CDXI. — DANIEL GIRONA: *Revista de l'A. A. A. Barcelonesa*, vol. VI, p. 304.

Continuarà.

«L'enterrament de Crist». — Rellu per Frederic Marés. — Galeria Dalmau. (Cl. Cuyàs Tortós)

GASETA DE LES ARTS

Petrítxol, 8 EDITORIAL POLIGLOTA Apareix quinzenalment
Barcelona; 2 ptes. mes. — Fora; 2'75 mes. — Número solt; 1'25

ENCUADERNACIÓ DE L'ANY 1924

Es fa avinent als subscriptors que vulguin tenir tot el 1.er any rel·ligat, que poden dirigir-se a l'Administració, «EDITORIAL POLIGLOTA», Petrítxol, 8, indicant-los la mostra de rel·ligadura que desitgen.

Tela anglesa, i rètol daurat al plà 4'25 pessetes
Tela anglesa, i llom de pell, rètol daurat al plà 5 id.

Vda. de M. GuarroFàbrica de
Paper de TinaFundada
el segle XVIII

PROVEÏDORA DE PAPER SEGELLAT
DE LES REPÚBLIQUES ARGENTINA,
PERÚ, XILE I URUGUAY. PAPER DE
FIL DE TOTES MENES. PAPER CATA-
LÀ. PAPER D'OFICI. PAPER PER A
EDICIONS. PAPER TELA. CARTRO-
LINES. CARTROLINES DE COLORS.
CARTROLINES DE FIL PER A CAR-
TES. TARGES, SOBRES. ESTOTXERIA

PAPERS I CARTROLINES ESPECIALS
PER A DIBUIX

C/la Layetana, 7 · BARCELONA

H. Blanco Bañeres

Call, 21 (Pl. S. Jaume). - Telèf. 190 A.

ALFOMBRES
TAPISSERIES
CORTINATGES
LLENCERIA

TAPISSOS PERSES I D'ESMIRNA
NUSATS A MÀ

RIGALT, BULBENA i C.^a

VIDRERIA D'ART I INSTAL·LACIONS

CASANOVA, 32 (entre Corts i Sepúlveda)
TELÈF. 5343-A. BARCELONA

GALERIES DALMAU

PASSEIG DE GRÀCIA, 62 - TEL. 1172 G.

BELLES ARTS
EXPOSICIONS

SECCIONS DE: MATERIAL PER ARTISTES
MARCS, MOTLLURES
OBJECTES D'ART
LLIBRERIA
ANTIGUITATS

Construccions en
pedres natural
i artificial

JOAN MINGUELL

Aribau, 139 - 141 (Solar)
BARCELONA

PERFUMS
• MYRURGIA •
BARCELONA

RENART

Reproduccions
Enquadraments d'art

Diputació, 271
BARCELONA

FUSTERIA**ENRIE TARRAGÓ**

Taller de Construccions:
Consell de Cent, 283 Telèf. 4752 A.

Fàbrica d'elaborar fusta:
Roger de Flor, 132 Telèf. 327 S. P.

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885

T. Priu Mariné

Taller de daurats · Altars · Imatges
Decoració i reproducció en pasta
d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració
de retaules antics

Consell de Cent, 368
(entre Bruch i Girona) Barcelona

GALERIES LAIETANES

Corts Catalanes, 613 Tel. A. 4902

EXPOSICIONS D'ART
TAPISSOS
LÀMPARES
DECORACIÓ

CONSTRUCCIÓ DE MOBLES
D'ESTIL

Construcció i Decoració
Fàbrica de parquets
Fusteria mecànica

Bastús, Queraltó i C.^a

Carrer de Santa Elena, 4 i 6
TRANSVERSAL ALS DE RIERETA I CARRETES
Tel. 284 A. BARCELONA

Areñas

FOTOGRAFIA EXPOSICIONS

Procediments pigmentaris
Gomes
Tintes
Carbons
Esmalts

Venda d'obres
i objectes d'art
Antiguitats
Decoració
Mobles

Corts, 670 (junt al Ritz)

CASA MIQUEL RIUS

Enquadernacions d'Art
Enquadernacions de Biblioteca
Enquadernacions Editorials

Zallers: Carrer de Mallorca, n.º 207
BARCELONA

SERRALLERIA ARTÍSTICA PER A OBRES
J. PANYELLA I C.^a

BARCELONA

Làuria, 131
(xamfrà Diagonal)
Telèf. 2178 G.

CERRAJERIA ARTÍSTICA
MARCA REGISTRADA

PASSEIG DE GRÀCIA 18
DE

FÀBRICA DE MOTLLURES
MARCS

TALLER D'EBENISTERIA
de
FREDERIC ORRI

Construcció de mobles
• de totes classes •

Aribau, 226 Telèfon 2091 G.
BARCELONA

**RAMON SUNYER
JOIER**

TEL. 813-S. P. GRANVIA, 643

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

Pintura : Paper : Decoració

Manuel Corominas

Astúries, 14 Tel. 394 G.
BARCELONA (G.)

Reproduccions artístiques
en marbre, pedra, etc.

Fundició de bronzes a la cera perduda

Gabriel Bechini

TELÈFON S. P. 120

Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430
Barcelona

EXPOSICIÓ

Compra i Venda d'Antiguitats

J. Valenciano

Corribia, 2, pral. (Cant. Pl. Nova)
BARCELONA

L. Malmedé

Antiguitats i objectes d'art
EXPOSICIONS

Passeig de Gràcia, 68
València, 255